

The background is a vibrant red with intricate black line work. A sketch of a human face is visible, with a prominent nose and mouth. Below the face, there's a sketch of a classical column. The overall style is graphic and expressive.

Milan Valenta

Raubířské
zpěvy
a morytáty

Plus

Raubířské zpěvy a morytáty

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

Milan Valenta
Raubířské zpěvy a morytáty – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA** a.s.

Raubířské
zpěvy
a morytáty

Milan Valenta

Raubířské
zpěvy
a morytáty

Plus

Obsah

Prologus	7
Lapka	15
Psí kůže	31
Král Lear z Habiny	49
Komediant	87
O lásce raubířské	99
Pytlácká elegie	117
Odsun	163
Noc ryšavého zlatokopa	167
Pec na baby	187
Intermezzo	213
Epilogus	215

Prologus

Litovelský jarmark svatých Filipa s Jakubem měl na ka-hánku, a byl to tentokráte věru nehostinný podnik. Déšť s deštěm od Božího rozbřesku vystřídal k poledni liják s kroupami tak velikými, jako by v mracích valících se nad městem hnízдила hejna ledových koroptví. Za takové-ho povětří nemělo valného významu rozbalovat fidlátka, zvláště když se v těch několika mázhauzech kolem rynku tísnily trhovní báby z celého kraje a pod radniční věží jako když vymete.

Těžký život kejklíře, když není, kdo by naslouchal jarmarečným písňím a kulatým penízkem odměnil novin-ky tisíckrát přežvýkané – o mordu vojáka vracejícího se domů z války s Turkem, na něhož se umluvili vlastní ro-diče mládence nepoznavší, o nevinné svedené a v žalu z hanby v Moravě utonulé, o mordýřích lehajících u císař-ské silnice kolem Prossnitz, ach jo, ach jo, běda řemeslu, co nemá zlatého dna a jemuž bijí hrany stejně jako celému tomu nečasem zpackanému jarmarku. Však i kdyby tak

nebylo a svatý Petr požehnal sluncem filipojakubskému trhu, stejně by si nemohl pískat (a když tak jenom kudlu, ha, ha, ha), že omílat na rynku tisíckrát omílané, co publikum tolikrát slyšelo a zná, není žádné živobytí – sotvakdo z procházejících hodí po kejklíři okem, natož grošem, a kdy viděl naposledy stříbro pod lačnými pohledy publika, ksichty do grimasy sevřené děsem z toho, co všechno se v kraji a světě semlelo, oči visící mu na rtech a dychtící zvědět, jaký že morytát vezme konec, to už ani nepamatuje.

Holt by to chtělo nové příběhy, ale kde brát, a nekrást, a třeba i krást, příkázání desatera ať jsou ke cti, komu žaludek nezpívá bandurskou..., ouvej do tuctu, achich do kopy a do prdele živobytí..., smutní si u krbu příměstské krčmy kejklíř Matěj a světabol tiší nad korbelem mázu študýrováním jakéhosi pamfletu, do něhož mu v magacínu zabalili tabák. Byl titulován *Pec na baby* a psalo se v něm o jakési stavbě, v níž se za tři kopy a dva dny babice v mladice mění... Tož pro pět ran do čepice, to by bylo terno, přemítal mistr Matěj, vědět, kde taková pec stojí, a vrychtovat k ní píseň. To by byl hnedle první mezi krajánky a zvěst o exhibici by byla rychlejší než jeho kára, s níž táhne krajinou od čerta k ďáblu, joj, to by se stříbrňáky jen hrnuly, a co stříbrňáky! Zlatáky by vidlemi na hromady házel jako kydaný hnůj, bo nejeden měšťanín by s tučnou paňmámou vůz a tři kopy poslal, maje strpení delší dvou dnů. To by bylo živobytí! Masa a truňku, co si jeden umane, aj na pištce a harapanny po krčmách by zbylo nepočíta-

ně! Nehledě na to, že co nevidět sám podobnou pec bude potřebovat – ty věčné štrapáce od štace ke štaci, nikde žádné ryto a naděje na lepší, spaní po herbercích měst či na vlhké slámě za humny statků, to nekonečné kodrcání s károu po vymletých úvozech a handrkování s rychtářem o slušný plac na rynku, levný žvanec po knajpách, a když na to přijde, hubu sušit, to jednoho věru uondá a na létech mu neubere.

Zavrzaly věřeje a z dešťových provazců, z nichž byl den apoštolů utkán, vstoupil do krčmy muž. Spíš tenký než tučný, spíš vysoký než krpatý, spíš kulhavý než rychlonohý, spíš černý než plavý, zahalený do cestovního pláště a s pečetním prstenem na malíku. Bez váhání zamířil ke stolu u krbu a na Matěje upřel zrak, kterým by šlo splašenou kobyľu zkrotit:

„O něčem bych věděl, mistře kejklíři,“ pravil hlasem stejně tak sebevědomým jako zvučným.

Přisedl zády k ohni, jako si protřelí půtkari sedají zády ke zdi, a zčistajasna, kde nic tu nic, se na stole objevila kniha do černé kůže vázaná, nikoliv nepodobná smolným foliantům, které vidět v sousedství rychtářského práva na každé radnici.

„Ano, ano, knihy zločinné,“ přitakal neznámý, jako by četl Matějovy myšlenky (však tomu nebylo jinak), a pečetním prstenem poklepal na desky knihy. „Příběhy pro tvé písňe, mistře, morytáty mordýřů a jezulátek, raubířů do beránčího roucha halených i těch bez masky a skrupulí, z nichž padne na smrtelníka děs a hrůza. S hubou roze-

vřenou jak dveře do chlíva bude publikum hltat každou tvou píseň, neboť já sám jsem všechny ty historky osnoval, sám spřádal jejich dějství, ponoukal jehňátka k hříchu sladšímu, než byl ten prvotní, učil je otčenáš, že kdo jednou zamorduje na zapřenou, podruhé zamorduje ze zvyku – z těch tenat není cesty ven... Samozřejmě, hmm,“ jízlivě se usmál neznámý, „až na nějakého toho občasného polepšeného hříšníka. Jsou to skvělé příběhy, z nichž ti vzejde užitek na tucty větší než, než... ukaž, co to žmoláš v prackách!“ Vytrhl Matějovi z rukou tištěný leták a řekl: „No vida, vida, pec na baby, hmm, za-jí-ma-vá myšlenka, hmm,“ načež pamflet ukryl v záhybu cestovního pláště a upřel na kejklíře zrak, kterým by se spřežení sveřepých volů dalo zkrotit: „Ber, dokud dávám!“

Matěj se počal ošívát. Vzdělán jarmarečnými písněmi moc dobře tušil, kdo že tu nabízí své zboží a jaká je cena obvyklá za takový kauf.

„Co za to, pane, pane... neznám ani vaše jméno,“ pravil přiškrceným hlasem, aby získal čas.

„Mistr Ahriman je jedno z mých jmen, a o duši se nestračuj, zahojím se denně tisícinásobně na jiných, jde mi o něco jiného!“

„Tak... o co tedy jde?“

„O touhu, to je to, oč tu běží! Touhu po uznání, jež kráčí v patách každého tvůrce od toho nejposlednějšího histriónka v komparsu kočovné šmíry až... po mě. Vždyť i On na počátku všeho, vida, co stvořil, spokojen s tím byl, praví se v Genesis, ale zatímco On je za dílo veleben na

věky věkův všemi a národy mu staví chrámy a na rozcestích má jeho famílie křížů nepočítaně, našinec aby chodil mezi svými zneuznán a nedoceněn... Ano přiznávám!“ uhodil opětovně pečetním prstenem o desku stolu známý-neznámý, až Matějovi vyšplíchl z korbele kvas, „přiznávám, že pravé jméno tvůrce jest ješitnost! Jsem ješitný stejně jako v dobách stvoření, kdy jsem byl se svou suitou pro pýchu svržen na zem Tím, jenž je stejně ješitný jako já, kteréhož za ješitnost ztrestal, a proto chci a přikazuji, abys všude, kam vkročíš, zpíval o mém díle!“

„Tož,“ řekl opět po chvíli mistr Ahriman, zvedaje se od stolu, „je na čase jít, třebaže čas není mým pánem – a v mé knize nalezněš přehršel morytátů z dob, v nichž budou hřešit ti, jejichž báby se dosud ani nenarodily – dnes po setmění musím být vysoko v horách. Inu...,“ povzdechl si mistr unaveně, „Valpuržina noc...“

A tu čistounkým tenorkem (však mistr Ahriman měl vždycky slabost pro duetka s mezzosopránem a venkoncem pro subrety vůbec), čáry-máry spunktoval, že Matějův flašinet z ničeho nic, sám od sebe spustil pamflet na známou notu. Kdysi tím nápěvem bába uspávala malého Matěje, když se mu máma lopotila po hampejzech a špeluňkách, aby pro synka zajistila lepší bydlo, než náleželo panchartům animírek a cajdrnožek. Byla to melodie k poznání, to jo, ale slova, slova dočista nepoznaná:

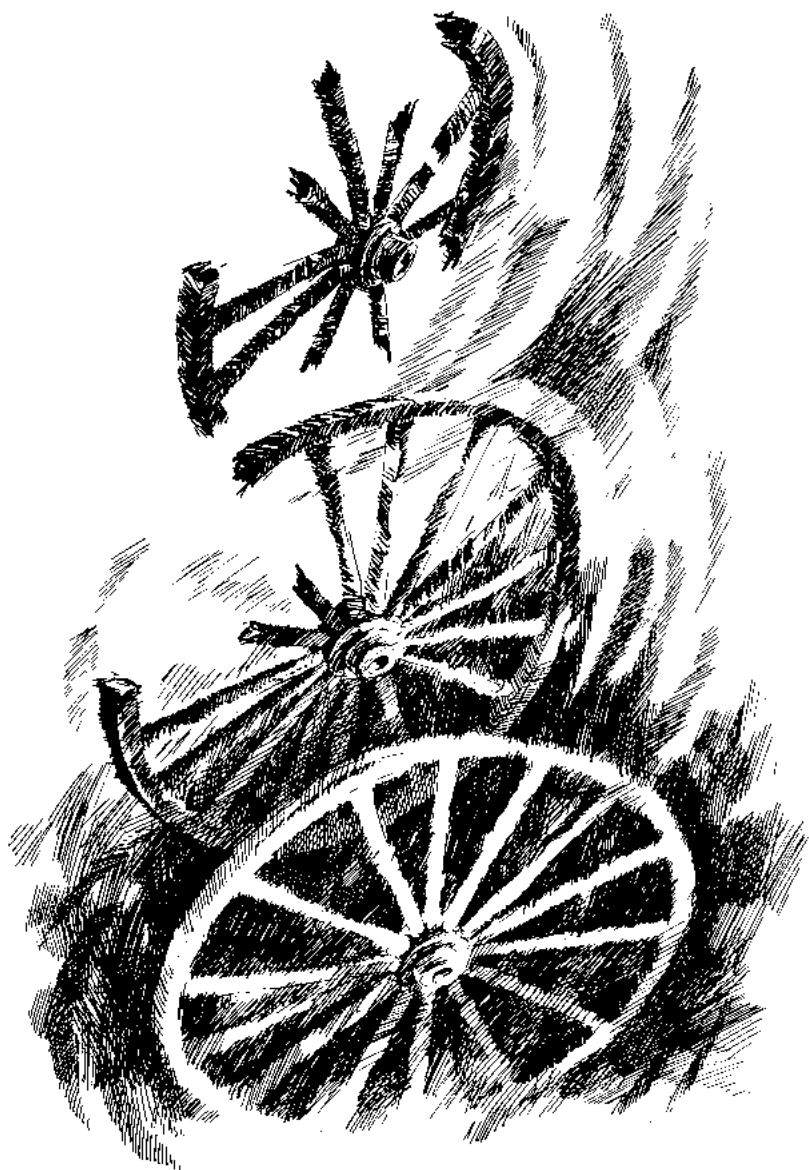
*Na obloze oři hoří,
sršni srší kolem hvězd...*

*Jakub a Filip tupými noži
vraždit jdou poutníky podél cest.
Počalo žito vymetat,
rojí se babice z komínů kdes,
na břuchu břuch tmou táhnou na sabat
duši svou handlovat za incest.*

Flášinet dohrál, oheň v krbu vyprskl, začudil a mistru kejklířskému únavou ztěžkla víčka a hlava mu padla na prsa.

Když se po chvíli celý rozlámaný vytrhl z dřímoty, zdálo se mu, že se mu to všechno zdálo. Ovšemže sen, ale... jak si vysvětlit knihu vázanou v černé kůži, kterou ten sen zanechal na fortelní desce stolu?

Matěj odevzdaně vzdychl a naslinil si prst, aby v smolné knize nalistoval první stránku...

Lapka

S těžkým skřípotem otevřela se vrata kostela třebovské farnosti. Sluneční paprsek se rozstříkl o dlaždice a jako nedočkavý augustinián pospíchal jakýs poustevník k oltáři; náhle se zarazil a pohlédl zpět. Ve světelné louži u vchodu se zjevily dva stíny, nižší patřil psu a vyšší jezdcí, jenž rozvážně následoval poutě paprsku až k dřevěné zpovědnici, matnému ostrovu uprostřed temnoty.

Stín poklekl, políbil řasení svěceného hávu a kostelem se rozkutálely šelestivé zvuky slůvek, odrážely se od kamene svěceného biskupem a jako zrcadlený paprsek se navracely zpět k mřížce zpovědnice, aby jí vyprávěly příběh.

I.

Hřebečská cesta je místem, kde si život podává ruce se smrtí. Na Hřebčí kopci jede kupčik s brokátovým kusem, pod Hřebčí kopcem pádí jen doplašený kuň. I kuň

má právo na strach a zná cenu života. Kobylu žene děs a kupce proud ledové vody z kopce do údolí až někam pod kamenné hradby města, ale kupci nic nevadí, nevadí chlad zimy a nevadí ztráta vzácného sukna. Udiveně civí vyhřezlýma očima na úzké koryto řeky a jeho obřezané uši a kořen nosu už nejsou smysly, jen potravou veselých ryb.

Divné mýtné vybírá v tomto kraji rytíř Fridrich; ne část, ale všechno zboží, a nádavkem i život kupců. Zboží sobě, kupce zemi – zdivočelá víra! A krví Páně je uloupené rýnské u oltáře stolu. Tělo Páně – sele z rožně. Veselý úděl rytířský!

Hřebečská cesta toho času je nástrojem sebevraha. Ale jak jinak z olomouckých trhů do Čech? Cena života je vysoká, ale cena zboží mnohem vyšší.

II.

Brzké jaro je vrásčitý kojeneček. Na hřebečském hřbetu jak na mocných zádech uhnaného býka zvolna taje sníh a věčným zázrakem přeskupen ve vodu zvonivě mizí pod býčíma nohama a pospíchá dále zívající krajinou až k biskupskému městu.

Stejným směrem se stezkou brodí karavana poutníků, tři opěšalí kupci a dvakrát tolik oslů, zablácení sluhové a na konci mladý Heřman, syn dědičného fojta v Mohelnici, na černém koni. Hřbety zvířat jsou obtěžkány zbožím, hřbety lidí obtěžkaly starosti. Tenhle díl cesty nemá

dobrou pověst, je třeba pospíchat a co nejdříve stanout před fortanou města, neboť až tam je v bezpečí brabantské sukno, tam nedojde újmy sůl z Lüneburku.

Jen jezdec v sedle nemá starosti, lesy kolem jsou advokátem jara a Heřman je jarem člověka. Není to ani rok, co se vrátil z klášterního učení a jeho hlava je vírem církevních dogmat, kázání pana biskupa a obnažených kolen pekařovy Lidky.

Toužil po službě Bohu, ale fojt rozhodl jinak. Sutana může být hladová a bohatství dal lidem Pán, proto je posvátné a péče o majetek je i službou Bohu. A k městské rychtě patří dva svobodné lány, tři krámy řeznické i městské lázně. Nehladoví nikdy fojt v městě Mohelnici, proto bude fojtem i mladý Heřman z vůle biskupa i Boha amen. A tak touhu po duchovní službě vystřídalo toužení po nahých kolenech Lidky, neboť ta je dcerou pekaře Martina Rauschera, jehož krám sousedí s fojtským domem a ve své zadní části má suché místo pro mouku. A zde bylo Heřmanovi poprvé přislíbeno palčivé tajemství ženské suknice, a rázem se sesula stavba scholastiky, na chvíli spatřil nahá kolena pekařovy dcery, a zřítíl se mu svět, protože je věčným údělem dívčích kolen bořit naivní svět chlapců.

Heřmana v sedle těší svět, co je mu do strachu kupců, k nimž se přidal cestou z Královského Hradce, co mu je do nich, on se vrací domů a chvěje se předtuchou poznání, jež skrývá sukně pekařovy dcery. I kdyby obavy kupců došly naplnění, jeho jediným majetkem je černý kůň s vy-

páleným cejchem a pergamen s pečeti v jeho sedle. Špatné zboží na prodej!

A již je vidět vrchol Hřebče, už jen kousek a skončí les, už tam, za šedou skálou, cesta klesá a rozšiřuje se do údolí.

Ale za kamennou hradbou je i hradba těl, pach procitající přírody se tam mísí s koňským pachem. Na konci šedé skály je i konec vaší cesty, kupci. Došli jste cíle. Šest chlapů se na vás šklebí, šest koňských čelistí ze šesti koňských hřbetů vás vítá svými zčernalými zuby, zuby vylámanými z četných šarvátek, vítá vás svými těly v kůži a železe a přes kůži a železo navždy poznamenanými železem jiných. Ten vpravo je pan Milota z Radkova a za ním jeho družiník Fridschner Kumpán a jen na paži vedle pán cesty, Fridrich ze Šonburka se svou družinou, s divokým Jenem Greifem a krutým Heroltem zvaným Krkavec, ten s úatou pravíci je chrabrý Gottfried řečený Větev a v jeho levé paži je síla i té pravé, která leží na poli u Suchých Krut společně s tělem rýzmburského pána. A na vzdálenost koňského zadku od něj je tlustý silák Bruno, rozený v Landsperku a přezdívaný Sele. Bok po boku bratra a v rukou ocel vybírají mýtné, sem cizinci, ze sta loktů sukna padesát a z libry soli půl, tak je tady zvykem!

Šťastná je chudoba, kupci! Jsou cechy i erby šlechtické, kde štít či meč je heraldickým kusem, však kupecký národ má kramářskou váhu a vaše duše je také kramářská, vyplatte zboží rytířům a pokojně sejděte z prokleté Hřebče, a až dorazíte do sídelního města, běžte za pánem a žalujte, běžte za biskupem a plačte. Nebudete první, ale budete živí,

budete mít jazyk i oči i uši, neboť je taková panská kratochvíle na biskupském pomezí, při níž ústa ztrácí jazyk, hlava zrak a tělo hlavu.

Ale mnozí pastýři mluví o chvílích, kdy stádo napadne vlka a jazykem kupce je zboží a jeho okem lüneburská sůl a tělem brabantské sukno, a proto ti muži bičují oslí zadnice do krve; každý za sebe, důstojní měšťané, les je hluboký a večer blízko, jen odvážný a rychlý zachrání zboží a mladý Heřman obnaží meč a pobídne koně. Podívej, Heřmane, tam za zadkem Bruna Selete je místo pro koňské boky, máchni ocelí a prolet tím místem, lapkové touží po zboží, a smiluje-li se Bůh, mávnou rukou nad ztřeštěným mladíkem. Ale dej pozor, chlapče, až budeš třit koně o koně, pohlédni vpravo, pohlédni na kov, co drží Herolt Krkavec ve své pravici, ten kus železa v jeho rukou je rychlejší než vítr, rychlejší než černý kůň. Ten kus železa je tvůj osud, Heřmane.

Jen poutník Slunce projde krajem bez mýtného, jen ten zázračný kruh se smí bezstarostně vyšplhat na Hřebeč a pak se rychle skutálet z kopce a zabořit svůj čenich do loňského listí. Vidíš, Heřmane? Všechno má barvu krvavého západu, i tvůj obličej, tvé ruce, cítíš tu rudou v hrdle, polykáš ji, ale je jí stále víc a víc, až i ty, Heřmane, jsi zabořil svůj čenich k spánku do spadaneho listí.

Jezdec u zpovědnice zmlknul a slova se rozplynula v prostoru, jako by nikdy nebyla. Upřeně pozoroval dřevěnou mříž zpovědnice a představoval si muže v sutaně, jehož

posláním je naslouchat a který kdysi dávno mohl nosit jeho tvář, a současně ho napadlo, jak se mříž zповědnice podobá vstupu do sklepení ďáblovy stavby na Hřebči.

Pes u kostelních vrat zakňučel a měkce se rozběhl ke klečícímu jezdci, ten sykl a stín psa splynul se stínem portálu. Není čas konejšit netrpělivost zvířete, je třeba zbavit se skutků a dát jim podobu slov.

III.

Rytířův hrádek je ďáblův prst na hřebečském vrcholu, peklivcův pařát ze dřeva a kamene, prst hrozící nejen cestě, ale i nebi, neboť je stavěný mimo právo na zboží olomouckého biskupa. Ale co na tom, že stojí přes zákaz landfrýdu, co z toho, že biskup Dětrich je z rodu mocného Závise Falckenštejnského. Král je daleko, Fridrich je ďábel a hrádek jeho prst. Zčerstva voní borovým dřevem, světlý je jeho dvůr a místnost s krbem a tmavé jsou světnice s ohništěm, však nejtemněji je v jeho sklepení, tam, kde mezi uloupenými sudy, soudky a kůží leží uloupený člověk.

Marně Heřman přemýšlí, proč se v očištcí tma mísí s pachem sedlářské dílny, však náhle do ticha zazní kroky a on pochopí: to není očištec, to je umírání. Tam z dalekého prostoru přichází bílá postava s ohněm, a on ji poznává. To tělo bez tváře spatřil kdysi zpodobněno na votivní desce mrtvého biskupa Bruna ze Schavenburku, ta bílá postava je Smrt, tiše k němu kráčí a Heřman vidí svoji duši po-

dobnou prasečí měchuřině, jak zvolna opouští tělo ústy. Ale pak se děje něco nevídaného! Duše se vrací zpět do těla a má chuť vody, postavy jsou dvě s tvářemi žen, která z nich patří Smrti, Heřmane? Obě se sklání nad tvým čelem, zmatek vrcholí a je nutné se zeptat.

„Jdeš si pro mě?“

„Mlč a pij!“

IV.

Ještě mnohokrát porazí v turnaji nebeský rytíř Slunce měsíční jízdu, než Heřman pochopí, že jedna z tváří žen patří mladičké Anně, schovance pana Fridricha, a druhá paní Kateřině, jeho manželce. A než se zhojí rána v týlu, pochopí, že není na Hřebči hostem, nýbrž zajatcem, jehož úkolem je naučit ženy číst i psát, neboť komu v sedle najdou pergamen a brk, ten je vzdělanec, a také ďábel chce být moudrý.

A už se rána v lebce zajizvila do sevřených úst vrásčité stařeny, už hřebečský zajatec promlouvá k ženám o milosrdném Bohu a učené gramatice, již se mladé duby za hradbami zazelenaly a opásaly dalším kruhem let, již den dýchá noci do zátylku v jejich nekonečném běhu časem. Už oschly cesty a je čas myslit na útěk, pane Heřmane!

Ale Heřman myslí na to, že za kamenným valem hradby teče bystřina, napájí vodou koryto a směje se, toužebně se směje hlasem Anny. Myslí na to, jak pod valem dospívá

bystřina v říčku, za ruce se nechá vést korytem do údolí a promlouvá tlumeným hlasem krásné schovanky. Mladý muž myslí na Annu a obrazy milostných představ jsou potřestlí běženci jeho hlavy.

Jen otevři dokořán bránu tvrze, pane ze Šonburka, a vypuť vraníka z ohrady. Tvůj drženec přestal být vězněm, neboť není vězněm ten, kdo nemyslí na cestu domů.

V.

Jarní bouře jak divoké hříbě proběhne krajem a příslibem vody zavoní potokům. Nekonečně průhledným vzduchem kráčí ke stájím muž a poroučí sedlo koni a sobě zbroj. Rychle, pacholci, Herolt Krkavec spěchá, nadešla chvíle přesvědčit se, zda na cestě nezapadla do bláta kupecká karavana, zda nepotřebují záda mezků odlehčit od nákladu. Krkavec kopanci pohání pacholky a jemně hladí hnědáka po chřípí, na lidech mu nezáleží, ale koně miluje. Kůň, to je boj! A boj je pro Krkavce životem i smrtí, alfou i omegou lidského počínání.

Ano, Herolt Krkavec miluje koně, avšak nenávidí psy. Pohled na černého hlídače stáje, nedočkavě obíhajícího sedlaného koně a chystajícího se na závod s koňskými kopyty, mu připomene bolest v noze, kterou mu způsobila smečka boskovického pána, jemuž kdysi štval zvěř v revíru. Pan z Boskovic ale lovce proměnil ve štvaný kus a ten jenom náhodou unikl jeho družině, byl však příliš pomalý